

Zingeving voor IE-advocaten (en andere IE-adepten)

Daniël Haije

IE-diner, Amsterdam, 30 januari 2020

1. Proloog

In december, op de vrijdag voor kerst, zat ik op kantoor nog wat te werken. Aan een pro bono-zaak. Een mevrouw van een kleine goededoelenorganisatie had mij in paniek opgebeld. Ze had een brief ontvangen van een advocatenkantoor. In de brief werd namens een fotograaf aanspraak gemaakt op een bedrag van EUR 1.200, want er zou inbreuk zijn gemaakt op auteursrechten. De foto was weliswaar als gratis aangeboden, maar volgens de toepasselijke Creative Commons-licentie had dan wel de naam van de fotograaf bij de foto moeten worden geplaatst – en tja, dat was niet gebeurd. Nu wilde de fotograaf geld zien – en hij werd in dat streven bijgestaan door niet 1, niet 2, maar 3 van onze onvolprezen Nederlandse IE-collega's.

Met alle respect: dit voelt allemaal nogal...klein, toch? Mede door dit soort uitgesproken lullige kwesties zijn de indicatietarieven in 2017 onder handen genomen, en is de categorie “zeer eenvoudig, niet bewerkelijk” in het leven geroepen. Zodat godbetert niet ook een veroordeling in de “redelijke en evenredige” proceskosten als oneigenlijk dwangmiddel kan worden ingezet.

Maar goed, daar zat ik, op kantoor, een paar dagen voor kerst, met deze wereldzaak op mijn bureau. En op dat moment kreeg ik op mijn telefoon een pushbericht van de NOS, met het nieuws dat de Hoge Raad het Urgenda-arrest in stand had gelaten. Voor wie onder een steen heeft gezeten: de staat moet zorgen dat het CO₂-gehalte in de lucht eind dit jaar met 25 procent zal zijn gedaald ten opzichte van het niveau van 1990.

Dus met mijn hoofd midden in een nogal deprimerende IE-zaak, kreeg ik het nieuws over een van de belangrijkste rechterlijke beslissingen in onze moderne tijd. Het auteursrecht in zijn kleinzieligste vorm, tegenover een arrest van existentieel belang.

Contrastje.

Daar zitten we dan. Een stel vakidioten bij elkaar. Supergezellig. Op deze plek zou ik natuurlijk kunnen inzoomen op een detail van een detail van een detail in het IE-recht – maar ik neem jullie graag even mee naar de echte wereld. We gaan uitzoomen. Ik ga het hebben over zingeving voor IE-advocaten.

2. Bullshit jobs

In augustus 2013 publiceerde David Graeber, een antropoloog verbonden aan de London School of Economics, zijn essay “*On the Phenomenon of Bullshit Jobs*”. Dit is de portee van zijn verhaal:

In 1930 voorspelde John Maynard Keynes dat de technologie tegen het einde van de eeuw zo ver zou zijn gevorderd dat landen als Groot-Brittannië of de Verenigde Staten een werkweek van 15 uur zouden kunnen invoeren. Klopt – technologisch zijn we daartoe in staat. Maar toch is de 15-urige werkweek niet bepaald van de grond gekomen. Waarom? Omdat we allerlei banen hebben uitgevonden. In de woorden van Graeber:

Huge swathes of people, in Europe and North America in particular, spend their entire working lives performing tasks they secretly believe do not really need to be performed.

(...)

These are what I propose to call 'bullshit jobs'.

It's as if someone were out there making up pointless jobs just for the sake of keeping us all working.

Het zijn vooral administratieve beroepen die hard zijn opgekomen – *paper pushers*. Denk aan HR-managers, Financieel managers en PR-functionarissen. Terwijl het aantal mensen in nuttige banen waarbij echt iets wordt geproduceerd, vervoerd, hersteld of onderhouden dramatisch daalt. Wereldwijd.

De auteur pretendeert niet dat hij ons wel even zal vertellen wie wel en wie niet een zinvolle bijdrage levert aan deze wereld. Maar advocaten komen er in ieder geval niet erg goed vanaf in zijn essay. Graeber haalt een voorbeeld aan van een oude schoolvriend, die voorman van een indy-rockband was geweest, maar zich na een paar minder succesvolle albums gedrongen had gevoeld om ten langen leste dan maar *rechten* te gaan studeren:

[He] ended up, as he put it, 'taking the default choice of so many directionless folk: law school.' Now he's a corporate lawyer working in a prominent New York firm. He was the first to admit that his job was utterly meaningless, contributed nothing to the world, and, in his own estimation, should not really exist.

(...)

I'm not sure I've ever met a corporate lawyer who didn't think their job was bullshit.

(...)

Say what you like about nurses, garbage collectors, or mechanics, it's obvious that were they to vanish in a puff of smoke, the results would be immediate and catastrophic. A world without teachers or dock-workers would soon be in trouble, and even one without science fiction writers or ska musicians would clearly be a lesser place. It's not entirely clear how humanity would suffer were all private equity CEOs, lobbyists, PR researchers, actuaries, telemarketers, bailiffs or legal consultants to similarly vanish. (Many suspect it might markedly improve.)

(...)

This is a profound psychological violence here. How can one even begin to speak of dignity in labour when one secretly feels one's job should not exist?

Het is fijn om het gevoel te hebben nuttig werk te doen. Om te weten aan welke doelen je bijdraagt. Dat geeft energie, dat geeft motivatie. De ladder moet tegen de juiste muur staan.

Graeber indachtig is onze uitgangspositie als advocaten qua zingeving suboptimaal. En het wordt misschien nog wel erger als je bedenkt dat wij geen “gewone” advocaten zijn, maar IE-advocaten.

Dit rechtvaardigt de vraag: waar zijn wij, IE-professionals, nu eigenlijk mee bezig? Dragen we iets bij aan het grotere geheel? Of hebben wij een *bullshit job*?

3. De ratio van intellectuele-eigendomsrechten

Het goede nieuws is dat je iets plausibels kan zeggen over de maatschappelijke relevantie van de verschillende intellectuele-eigendomsrechten.

De ratio van het octrooirecht zit in het belonen van inventiviteit en het stimuleren van innovatie. Auteursrecht gaat om het belonen van creatieve inspanning.

Merkenrecht draait om de bescherming van goodwill en het vermijden van verwarring, waarmee de “zoektijd” van de consument wordt verkleind.

Samenvattend: de ratio van intellectuele-eigendomsrechten zit in beginsel in het bevorderen van eerlijke mededinging en een soepele marktwerking. Intellectuele-eigendomsrechten zorgen voor economische ordening.

4. Prachtig!

Prachtig, toch? Wij dragen in de kern dus bij aan eerlijke mededinging en een soepele marktwerking, en daarmee aan economische groei en materiële welvaart.

Wel kunnen we moeilijk ontkennen dat de onderwerpen van onze professionele vlijt, van het IE-recht, soms nogal koddig overkomen in het licht van zaken als Urgenda. Een van de meest belangwekkende IE-arresten van de afgelopen jaren ging over de vraag of de smaak van een *smeerdip* beschermd kan worden door het auteursrecht. Vijftien rechters bogen zich over deze vraag in Luxemburg. Een touringcar vol IE-fanatici, afgereisd vanuit de Zuidas, was getuige van de pleidooien. De smeerdip had volgens de – altijd welbespraakte – advocaat een “uniek mondgevoel”.

Het moet een jolige boel zijn geweest in de raadkamer die middag.

Maar *whatever* – we doen ertoe! IE is niet alleen het *coolste* rechtsgebied; we staan ook nog eens ergens voor. Wij werken aan een prachtig doel: economische groei. De ladder staat 100% tegen de juiste muur! Toch?

5. Prachtig?

Helaas mensen, het ligt natuurlijk allemaal weer genuanceerd. En het is niet al goud wat blinkt. Aan onze zojuist vastgestelde bestaansreden als oliemannetjes van de economie kleeft een levensgroot nadeel. Dat nadeel heeft te maken met het verband tussen economische groei en CO₂-uitstoot. Heel grof gezegd: economische groei leidt in beginsel tot meer uitstoot van broeikasgassen.

In de Low Carbon Economy Index (een jaarlijkse publicatie van onze vrienden van PwC) staan een paar verontrustende cijfers. In 2018 groeide het mondiale BBP met 3,7%. Dit werd voornamelijk gedreven door de opkomende economieën, met een groei van meer dan 5% in China, India en Indonesië. Hoewel de wereldeconomie steeds energiezuiniger wordt, steeg het totale energieverbruik in 2018 met 2,9%. Hernieuwbare energie groeide met 7,2% - het hoogste tempo sinds 2010. Maar: hernieuwbare energie vormt nog steeds minder dan 12% van het wereldwijde energiesysteem. De meeste groei van de vraag naar energie werd helaas opgevangen door fossiele brandstoffen, waardoor de wereldwijde uitstoot in 2018 met 2% is toegenomen. Dit is de snelste stijging van de CO₂-uitstoot sinds 2011.

“Ontkoppeling” (d.w.z. klimaatneutrale economische groei) lijkt jammer genoeg nog niet binnen handbereik.

Even een doordenkertje: als IE-rechten economische groei stimuleren, zou je dan niet zeggen dat wij met iedere sommatiebrief, ieder merkdepot, iedere oppositie, ieder ex parte-verzoek en iedere domeinnaamarbitrage onze mooie aarde beetje bij beetje de vernieling in helpen? En dan heb ik het nog niet eens over de pakken papier die opgaan aan lijvige IE-processtukken met prachtige kleurenplaatjes. Het hof Den Haag kan erover meepraten.

So where does that leave us? Is ons hogere doel niet zo nobel als het lijkt? Het lijkt erop dat wij onderdeel zijn van het probleem. We hadden al vliegschaamte – is het tijd voor IE-schaamte?

6. Er is hoop

Nee, het is niet tijd voor IE-schaamte.

Vorige week werd het World Economic Forum gehouden in Davos. Het ging veel over het klimaat. Greta Thunberg was ook dit jaar weer te gast (ze zei: “Ons huis staat nog steeds in brand”), prins Charles hield een betoog om de elite aan te sporen de wereld te redden – en op woensdag werd er geen vlees geserveerd. President Trump waarschuwde voor pessimisme en “doemdenkers die de macht willen overnemen” – kennelijk een sneer naar klimaatactivisten als Thunberg. Thuisgekomen uit de Alpen gaf hij doodleuk een aantal beschermde natuurgebieden vrij voor economische activiteit.

Maar ondanks alles: de positieve ontwikkelingen overheersen. Een coalitie van 80 grote ondernemingen riep in Davos de politiek op om een prijs te zetten op CO₂. De topman van Microsoft kondigde aan dat zijn bedrijf klimaatnegatief wordt (meer CO₂ reduceren dan het uitstoot), en Larry Fink van BlackRock heeft aangekondigd duurzaamheid centraal te gaan stellen. Als dat niet bij woorden blijft, kan het een enorme positieve impact maken.

Los van Davos zie ik een enorme toename van het fenomeen *purpose marketing*. Bedrijven concurreren steeds vaker op duurzaamheidsinitiatieven. Soms vergalopperen ze zich, en dat zie je terugkomen in uitspraken van de Reclame Code Commissie. Rabobank sloot een televisiecommercial af met het vergezicht “Stel je eens voor dat we samen het wereldvoedselprobleem oplossen, en dat je ons aan deze belofte mag houden”. Dat ging nat. Veel te stellig.

Vattenfall claimde in een televisiecommercial “Al even in Nederland, met wortels in Zweden. En altijd al een bedrijf dat energie opwekt uit schone bronnen”. Vattenfall misleidde kijkers, oordeelde de RCC, door een schone toekomstambitie (fossielvrij binnen één generatie) voor te stellen als de huidige situatie. Maar het simpele feit is dat duurzaamheid marketingwaarde heeft gekregen voor de *mainstream*. Duurzaamheid is het nieuwe normaal. En slimme bedrijven spelen daarop in.

Economische belangen komen zodoende steeds meer in lijn met duurzaamheidsbelangen. De nieuwe realiteit is dat duurzaamheid niet alleen heel hard nodig is – met duurzaamheid valt ook gewoon geld te verdienen. Het volle register aan creativiteit en innoverend vermogen wordt steeds vaker ingezet voor groene doelen. We staan op een kantelpunt.

Terug naar zingeving.

Het kan natuurlijk zijn dat jij helemaal geen behoefte hebt aan esoterisch gewauwel, en er gewoonweg genoeg in schept om met een snedig geformuleerde sommatiebrief de duisternis te doen intreden voor een “Inbreukmaker”. *Good for you* – gewoon lekker doorgaan. Maar het lijkt erop dat wij, lieve IE-vrienden, met onze kennis en kunde kunnen helpen de balans naar groene groei te doen doorslaan. En dat is een prachtig doel. Iedereen hier kan dus opgelucht ademen.

Ik rond af. Nog even een paar adviezen (zonder te willen moraliseren – ik ben ook verre van perfect), een toast en een oproep.

Advies 1: Wij oliemannetjes van de economie kunnen selectiever zijn in de zaken die we aannemen. Probeer zo veel mogelijk bij te dragen aan de bescherming van creativiteit en innovatie die groene doelen dienen. Mijd als het even kan bedrijven die investeren in fossiele brandstoffen. En doe eens iets pro bono.

Dat brengt mij meteen op de **toast**: Onze IE-collega Marijn Kingma was een van de advocaten die Urgenda pro bono heeft bijgestaan in de cassatieprocedure tegen de staat. Daarom wil ik haar even in het zonnetje zetten. Een toast op Marijn!

Advies 2: Purpose marketing is kwetsbaar, omdat bedrijven – helemaal in Nederland – er maar al te snel van worden beschuldigd dat ze zich groener voordoen dan ze zijn. Help bedrijven daarom met het op een verantwoorde manier verkondigen van hun duurzaamheidsboodschap.

Advies 3: Kijk ook eens naar je eigen kantoororganisatie. Is het echt nodig om naar Parijs te vliegen voor die meeting? En zo ja, heb je gedacht aan het compenseren van CO2-uitstoot, bijvoorbeeld via Trees for All (www.treesforall.nl)?

Tot slot een **oproep**: Samen kunnen we vast nog veel meer bedenken. Daarom heb ik samen met Charlotte Vrendenburg en Marijn Kingma een clubje in het leven geroepen. Werktitel: “Duurzaam IE”. In februari komen we voor het eerst bij elkaar, bij mij op kantoor. We willen een lijst met concrete aanbevelingen voor IE-kantoren maken. Die lijst zullen we vervolgens delen via de bekende IE-kanalen. Wil jij meedenken? Meld je dan aan door mij een mailtje te sturen (dh@hoogenhaak.nl) of schiet mij even aan vanavond.

[SLOT]

Dank aan Delex voor de organisatie, en dank voor jullie aandacht.

